

Vzdelávanie dospelých v poznatkovo orientovanej spoločnosti

Zborník príspevkov z vedeckej konferencie
s medzinárodnou účasťou

Ivana Pirohová – Eduard Lukáč (eds.)

Prešov
2010

*Filozofická fakulta prešovskej univerzity
v prešove*

Vzdelávanie dospelých v poznatkovo orientovanej spoločnosti

Zborník príspevkov z vedeckej konferencie
s medzinárodnou účasťou

Ivana Pirohová – Eduard Lukáč (eds.)

Katedra andragogiky
Inštitút edukológie a sociálnej práce
Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

Medzinárodný zborník príspevkov

Vzdelávanie dospelých v poznatkovo orientovanej spoločnosti

Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou, ktorá sa konala
29. januára 2009 v Prešove
pri príležitosti 45. výročia Katedry andragogiky Inštitútu edukológie a sociálnej práce Filozofickej Fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, v spolupráci s Asociáciou inštitúcií vzdelávania dospelých v SR a Slovenskou pedagogickou spoločnosťou pri SAV

Vedeckí redaktori: PhDr. Ivana Pirohová, PhD.
doc. PhDr. Eduard Lukáč, PhD.

Výkonný redaktor: PhDr. Marek Lukáč

Redakčná rada: doc. PhDr. Marta Bačová, CSc.
doc. PhDr. Vladimír Frk, CSc.
doc. PhDr. Eduard Lukáč, PhD.
PhDr. Branislav Frk

Recenzenti: PhDr. Milan Goga, CSc.
PaedDr. Ivan Pavlov, PhD.

Zborník príspevkov je výstupom grantovej úlohy VEGA č. 1/0326/09 Vzdelávanie a učenie sa na Prešovskej univerzite v kontexte kreovania spoločnosti založenej na vedomostiach.
Text neprešiel jazykovou úpravou.

Technická redaktorka: Emília Sýkorová
© Vydala Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove roku 2010

1. vydanie – Náklad 150 – Strán 423

ISBN 978-80-555-0152-9
EAN 9788055501529

ZNACZENIE EDUKACJI DOROSŁYCH W PROCESIE REINTEGRACJI SPOŁECZNEJ I ZAWODOWEJ OSÓB BEZDOMNYCH

Beata Szluz

Abstract: Scope and fast pace of implementation of some economic reforms caused appearance of many problems in Poland. Situation of this type was the reason for widening of poverty, worsening of people's state of health and appearing of pathological behaviors. Weak resistance against difficult situations in life is, in turn, the cause for falling into the state of helplessness. People afflicted by homelessness become unable to manage by themselves, they lose their way in the surrounding reality. Thus, the issue of homelessness is of the extreme character (is the most tragic in its effects), and in consequence – of the pathological character. Education is extremely important in solving process of this social problem. It is possible to perceive two spaces where it is essential. The first one concerns the society education, that regards the individual who does not take active part in social life for the homeless one. The aim of education is to show problems of "the other one" and his/her social integration. The second educational space includes the prophylaxis and creates the possibility of social and professional reintegration of homeless people. The problem of education importance in the social and professional reintegration of homeless has been discussed in this article.

Key words: social problem, homelessness, adult education, social and professional reintegration.

Wstęp

Bezdomność jest problemem, który stanowi wyzwanie dla współczesnego społeczeństwa. Występuje zarówno w krajach biednych, jak również w bogatych, uprzemysłowionych. Na skutek przemian politycznych, społecznych, kulturowych i gospodarczych bezdomność ujawniła się jako kwestia społeczna w polskiej rzeczywistości po 1989 r. (J. Koral, 1997, s. 7; A. Przymeński, 2001, s. 9-10). Jest problemem niehomogenicznym, ciągle trudnym zarówno w zakresie definiowania, diagnozowania, jak i rozwiązania.

W procesie przezwyciężania tego problemu społecznego niezwykle ważna jest edukacja. Można dostrzec dwie przestrzenie, w których wydaje się ona niezbędna. Pierwsza z nich dotyczy edukacji społeczeństwa, uważającego za bezdomną taką jednostkę, która nie bierze aktywnego udziału w życiu społecznym, tzw. „Inną”. Osobom bezdomnym przypisuje się m.in. następujące cechy: brak higieny, nieuczciwość, skrytość w ujawnianiu uczuć i opinii, nieumiejętność współżycia z innymi ludźmi czy pełnienia ról społecznych. Wymienione wyobrażenia budują stereotyp bezdomnego. Zatem celem edukacji społeczeństwa jest z jednej strony profilaktyka bezdomności, jak również ukazanie rzeczywistego obrazu owego „Innego”. Przykładem działań mających na celu przełamywanie stereotypu osoby bezdomnej może być np. prowadzenie kampanii informacyjnej skierowanej do ogółu społeczeństwa oraz bezpośrednio do pracodawców (biuletyny, strony internetowe, programy telewizyjne i radiowe, semina-

ria, konferencje) oraz wdrażanie projektów edukacyjnych dla młodzieży (projekcje filmowe, scenariusze lekcji, spotkania z osobami pracującymi z bezdomnymi, warsztaty, dyskusje).

Druga przestrzeń edukacyjna ma stwarzać możliwości reintegracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych. Z przeprowadzonych badań wynika bowiem, iż ponad połowa respondentów odpowiedziała, że wśród bezdomnych istnieją niezaspokojone potrzeby edukacyjne. Największa liczba badanych wskazała na potrzeby edukacyjne w formie kursów zawodowych. Z kolei szkoły podstawowe, zawodowe i średnie osiągnęły taką samą liczbę wyborów (D. Zalewska, 2005, s. 102-103). Zatem przekrój możliwych osiągnięć edukacyjnych bezdomnych obejmuje wiele poziomów, jak również form kształcenia. Poza edukacją największe możliwości integracji społecznej stwarza praca¹. Jest ona ważniejszym niż mieszkanie aspektem w rozwiązywaniu problemu bezdomności. W kontekście powyższych rozważań w niniejszym artykule podjęto problem znaczenia edukacji w procesie reintegracji społecznej i zawodowej bezdomnych.

1. Pojęcie procesu reintegracji społecznej i zawodowej bezdomnych

Reintegracja społeczna jest to proces rekonstruowania i podtrzymania umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej oraz pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania, bądź pobytu. Może być realizowana poprzez uczestniczenie osoby w określonych zajęciach, np.: warsztatach terapeutycznych, grupach wsparcia, samopomocowych i edukacyjnych (Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Polityki Społecznej, 2004, s. 41). Głównym celem owego procesu jest kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom, które nie podlegają społecznemu wykluczeniu. Cel stanowi także nauka planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia dochodów z zatrudnienia lub działalności gospodarczej oraz uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Z kolei reintegracja zawodowa jest określana jako odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy. Jest ona realizowana poprzez: przekwalifikowania zawodowe (kursy, szkolenia), nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych, zajęcia praktyczne (warsztaty, praktyki, staże), zajęcia w zakresie rozpoczynania i prowadzenia działalności gospodarczej, ze szczególnym uwzględnieniem spółdzielni socjalnych. Ma na celu: nabycie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do wykonywania określonych prac lub zadań zawodowych, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych; zdobycie wiedzy w zakresie rozpoczynania i prowadzenia samodzielnej działalności gospodarczej oraz na temat zakładania i prowadzenia spółdzielni socjalnych (Tamże, s. 44).

¹ Szerzej na temat wartości pracy piszą m. in.: J. Koral (2004, s. 11-32); M. Uberman (2008, s. 94-101).

2. Edukacja dorosłych w procesie reintegracji zawodowej i społecznej bezdomnych

Edukacja, realizowana w postaci różnorodnych form i obejmująca rozmaity zakres, daje możliwość podnoszenia poziomu wykształcenia i zdobywania kwalifikacji zawodowych osób bezdomnych. Część dorosłych bezdomnych napotyka na problemy w zakresie podstawowych umiejętności, np. w zakresie czytania i pisania, rozumienia prostych tekstów, w komunikowaniu się oraz wiadomości, np. w zakresie edukacji zdrowotnej. Innym brakuje z kolei przygotowania do obsługi komputera, prowadzenia pojazdów różnych kategorii, znajomości podstaw przedsiębiorczości czy znajomości języków obcych. Edukacja stwarza także możliwość uzupełnienia pewnych braków w zakresie socjalizacji, np. obejmujących nieporadność w załatwianiu spraw w różnych instytucjach (m.in. trudności w znalezieniu właściwego urzędu, w komunikowaniu się z urzędnikami, w wypełnianiu określonych formularzy). Spektrum potrzeb poszczególnych jednostek jest zatem bardzo zróżnicowane.

Nowatorskim przedsięwzięciem wprowadzonym w Polsce było stworzenie podstaw prawnych umożliwiających zakładanie centrów integracji społecznej. Mogą je tworzyć wójt gminy, burmistrz, prezydent miasta oraz organizacje pożytku publicznego. Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym centrum jest jednostką organizacyjną, która realizuje reintegrację zawodową i społeczną poprzez świadczenie następujących usług:

- Kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- Nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższenie kwalifikacji zawodowych;
- Naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- Uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi (DzU z 2003, nr 122, poz. 1143, art. 3).

Zasadniczym celem działania centrum jest przygotowanie osób długotrwale bezrobotnych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym do podjęcia pracy i powrotu do aktywnego życia społecznego. Wśród realizowanych zadań można wymienić następujące: poradnictwo zawodowe i kształcenie w zakresie metod poszukiwania pracy, poszukiwanie kontaktów z potencjalnymi pracodawcami, promocję zatrudnienia socjalnego w mediach, organizację praktyk i staży dla uczniów, pomoc w tworzeniu spółdzielni socjalnych, własnej przedsiębiorczości czy w znalezieniu zatrudnienia na wolnym rynku.

Pierwszym krokiem w procesie reintegracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych jest praca w terenie z osobami pozostającymi poza placówkami, tzw. streetworking (B. Szluz, 2008, s. 51-62). Optymalny model polega na przejściu przez każdą z osób drogi z miejsca niemieszkalnego do placówki (ogrzewalnia, noclegownia,

schronisko), a następnie do mieszkania treningowego lub wynajętego pokoju. Pierwszym elementem, rozpoczynającym proces reintegracji zawodowej i społecznej w centrum integracji społecznej jest odbycie zajęć w jednym z warsztatów, np. porządkowo-remontowym, krawieckim, ślusarskim, stolarskim, mechanicznym, poligraficznym, introligatorskim. Bezdomy jest równolegle kontaktowany z pracownikiem socjalnym, psychologiem, doradcą zawodowym, bądź w razie potrzeby z prawnikiem. Osoba, która wykazuje chęć dokonania zmiany w swoim życiu jest poddawana diagnozie. Jest to etap zbierania pełnej informacji zarówno od niej samej, od pracowników właściwego ośrodka pomocy społecznej oraz konkretnej placówki (psychologa, terapeuty uzależnień, doradcy zawodowego, pracownika socjalnego). Przy współpracy z ośrodkiem pomocy społecznej, osoba podpisuje przygotowany dla niej kontrakt socjalny i indywidualny program wychodzenia z bezdomności.

W centrum opracowywany jest również indywidualny plan pracy psychologicznej oraz obejmujący sferę zawodową. W przypadku analizy sytuacji psychologicznej zostaje odtworzona historia bezdomności i jej ocena z perspektywy jednostki. Określona zostaje procedura osiągania zmiany dotychczasowego życia i uściślony rodzaj potrzebnego na tym etapie zmian wsparcia. Beneficjent precyzuje wizję swojej przyszłości. W oparciu o wyniki diagnozy powstaje tzw. ścieżka rozwoju interpersonalnego. Z kolei w zakresie sfery zawodowej ustalone zostają posiadane umiejętności, predyspozycje oraz oczekiwania zawodowe. W oparciu o autodeklarację oraz wyniki testów, budowany jest plan rozwoju zawodowego. Wyznaczony zostaje dalszy kierunek pracy z doradcą zawodowym i częstotliwość odbywania konsultacji. Plan zawiera proponowane kursy i szkolenia interpersonalne i zawodowe. Pierwsze z nich obejmują warsztaty rozwoju osobistego oraz radzenia sobie ze stresem i reagowania w sytuacjach kryzysowych. Przygotowują również do pogłębienia rozumienia siebie w interakcjach z ludźmi a także czerpania większej satysfakcji z kontaktów interpersonalnych. Osoby bezdome i zagrożone bezdomnością przechodzą także cykl szkoleń w zakresie rozwoju osobistego i komunikacji interpersonalnej. Istnieje możliwość indywidualnego skierowania przez centrum integracji społecznej na szkolenie interpersonalne, realizowane w zewnętrznej firmie. Z kolei szkolenia w obszarze zawodowym można podzielić na: profilowane (np. szkolenia komputerowe, językowe), specjalistyczne (np. sanitarne, szkolenie opieki nad osobą starszą, obsługi wózków jezdnych) oraz inkubator przedsiębiorczości (szkolenia umożliwiający zdobycie wiedzy m. in. na temat tego jak założyć i prowadzić własną działalność gospodarczą) (S. Słowik, 2006, s. 11-12). Przygotowany uczestnik np. po odbyciu terapii uzależnień, jest kierowany na szkolenie w miejscu pracy, u zewnętrznego pracodawcy, za które otrzymuje wynagrodzenie w wysokości dodatku szkoleniowego. Można być ono połączone ze szkoleniem czeladniczym lub przyuczeniem do zawodu. Zainteresowane osoby mają możliwość korzystania z pakietu szkoleń zawodowych organizowanych w zewnętrznych firmach.

W poszczególnych etapach z każdą osobą współpracuje asystent, który kontaktując się z osobami i instytucjami zaangażowanymi w proces reintegracji, monitoruje jednocześnie wszystkie zachodzące zmiany. Wspiera beneficjenta w odzyskiwaniu

i utrzymywaniu samodzielności Śyciowej w kilku sferach: psychologicznej, socjalno-bytowej, zawodowej, zdrowotnej i społecznej. W pierwszej z nich pracuje nad podniesieniem samooceny, wzrostem umiejętności interpersonalnych, umiejętnością pokonywania kryzysów, minimalizowaniem szeroko pojmowanego identyfikowania się z bezdomnością. W sferze zawodowej wspiera osobę w odbudowaniu nawyku pracy, w zdobywaniu umiejętności pozwalających na uzyskanie zatrudnienia, w podnoszeniu kwalifikacji oraz umiejętności zawodowych i wyposażeniu jej w narzędzia pozwalające na aktywne i skuteczne poszukiwanie oraz utrzymanie pracy. W sferze socjalno-bytowej asystenci motywują podopiecznych do przejścia drogi od pobytu w placówce do wynajętego mieszkania, lokalu socjalnego lub do powrotu do rodziny. Wspierają w uregulowaniu sytuacji prawnej oraz zobowiązań finansowych. W sferze zdrowotnej dbają o dostęp do świadczeń zdrowotnych, kontakt z lekarzem, monitorują systematyczne diagnozowanie stanu zdrowia danej osoby oraz uczestnictwo w terapii odwykowej. Działania podejmowane przez asystentów w ostatniej sferze tzw. społecznej, odnoszą się do następującej tezy: integracja osób bezdomnych ze społeczeństwem może zaistnieć jedynie poprzez dezintegrację ze środowiskiem osób bezdomnych. Asystenci współpracują z odbiorcami swoich usług nad odbudowaniem relacji z rodziną, nawiązaniem lub odnowieniem kontaktów ze znajomymi spoza środowiska osób bezdomnych, nad wzrostem aktywności w Śyciu społecznym oraz rozbudowaniem alternatywnych form spędzania wolnego czasu (A. Dębska, 2006, s. 14-15). Metoda towarzyszenia polega na podmiotowym (indywidualnym) i partnerskim traktowaniu bezdomnego. Owo towarzyszenie jest formą pomocy o charakterze: profilaktycznym – skierowanym do najbardziej zagrożonych bezdomnością grup społecznych, zapobiegającym utrwalaniu się i poszerzaniu analizowanego zjawiska; osłonowym – mającym na celu przeciwdziałanie degradacji biologicznej i społecznej osób bezdomnych z zastosowaniem standardowych rodzajów i form świadczeń pomocy społecznej oraz podstawowych elementów pracy socjalnej; aktywizującym – zmierzającym do wyprowadzania z bezdomności jednostek i grup społecznych, które rokują perspektywy przezwyciężenia zaistniałego problemu (J. Kot, 2008, s. 152-168; K. Wódz, 2008, s. 59-62).

W sytuacji nieprzystosowania zawodowego bezdomnych nieodzowne jest edukowanie poprzez prowadzenie szeregu ćwiczeń, jak np.: przybywanie do pracy w odpowiednim czasie, wykonywanie zadań według uzgodnionego planu, zogniskowanie uwagi na danej czynności przez określony czas, przedyskutowanie przyczyn dekoncentracji z terapeutą. Innowacyjnym jest programem noszący tytuł „Pay by day”, polegający na wprowadzeniu systemu wynagrodzenia za jeden dzień i zwiększaniu stawki początkowej wraz ze wzrostem długości czasu zatrudnienia. Takie rozwiązanie ma motywować bezdomnego do kontynuowania zatrudnienia. Stosowane jest również stopniowanie długości czasu pracy, które ma na celu dopasowanie do możliwości psychofizycznych pracownika (S. Słowik, 2007, s. 39).

Egzemplifikacją działań centrum integracji społecznej jest realizowany w ramach projektu „Agenda Bezdomności – Standard Aktywnego Powrotu na Rynek

Pracy” proces reintegracji społecznej i zawodowej osób bezdomnych. Opiera się ona na trzech płaszczyznach:

- Praca – zwiększenie szans osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością na otwartym rynku pracy poprzez objęcie ich kompleksowym modelem przywracania, nabywania i podnoszenia kwalifikacji zawodowych. Główne działania w tym zakresie koncentrują się na: warsztatach zawodowych, szkoleniach w miejscu pracy, doradztwie zawodowym, pośrednictwie pracy.
- Edukacja – realizacja kompleksowego programu edukacyjnego, który ułatwi osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością powrót na rynek pracy. Program edukacyjny zawiera następujące elementy: edukacja interpersonalna, edukacja zawodowa, edukacja psychospołeczna. Wszystkie działania edukacyjne realizowane są w oparciu o indywidualne potrzeby i możliwości odbiorców usług, na podstawie tworzonych indywidualnych ścieżek rozwoju interpersonalnego. Celem działań jest wyposażenie osoby bezdomnej i zagrożonej bezdomnością w narzędzia, które pozwolą jej na skuteczną reintegrację społeczną i zawodową.
- Śycie – udoskonalenie systemu pomocy instytucjonalnej dla osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością poprzez:
- standaryzację świadczonych usług: wprowadzenie nowej jakości usług świadczonych przez instytucje pomocowe, a także wprowadzenie nowych elementów do systemu pomocy bezdomnym i zagrożonym bezdomnością tj. streetworking;
- hierarchizację placówek: wprowadzenie tzw. systemu drabinkowego placówek, czyli takiego w którym każda placówka będzie oferowała inny standard usług; wprowadzenie tzw. mieszkań treningowych – ostatniego ogniwa w systemie drabinkowym oraz procesie wychodzenia z bezdomności (Agenda Bezdomności.

Projekt Agenda Bezdomności – Standard Aktywnego Powrotu na Rynek Pracy).

Ciekawą propozycją rozwiązań może być centrum integracji społecznej prowadzone przez Stowarzyszenie Szkoła Barki im. H. Ch. Kofoeda (Stowarzyszenie Szkoła Barki im. H. Ch. Kofoeda). Twórcy nawiązali do doświadczeń duńskiej szkoły, która została założona w czasie kryzysu gospodarczego w Kopenhadze w Danii². Doświadczenie jej założyciela, który przez długi czas borykał się z problemem bezrobocia, przyczyniło się do stworzenia miejsca aktywności i edukacji dla osób, które nie miały środków do życia, ani możliwości czy perspektywy dokonania zmiany. Współcześnie Szkoła Kofoeda w Danii tworzy obszerny kompleks warsztatów i pracowni edukacyjnych dających możliwości integracji poprzez organizowanie różnorodnych kursów i szkoleń. Na tych doświadczeniach wzorują się organizacje pozarządowe w krajach europejskich. Doskonałym przykładem jest wspomniana Szkoła Barki, która uzyskała status centrum integracji społecznej. W jego ramach prowadzone są grupy edukacyjne, terapeutyczne i udzielające wsparcia. Realizowane są kursy przyuczenia zawodowego w warsztatach: krawieckim, ślusarskim, ogólnobudowlanym, gastronomicznym, stolar skim, konserwacji powierzchni płaskich oraz w pracowniach: j. obcych, komputero-

² Na temat koncepcji szkół duńskich i polskich, szczególnie idei uniwersytetów ludowych szerzej pisze m. in. J. Mierzwa (2007, s. 29-134).

wej, opieki nad dzieckiem, osobą starszą i niepełnosprawną itp. Warsztaty spełniają dwie funkcje: edukacyjne i przedsiębiorcze (wykonują działalność usługową, wytwórczą i handlową na rzecz społeczności lokalnej i na rzecz szkoły).

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi gmina, ośrodek pomocy społecznej lub organizacja pozarządowa prowadzące reintegrację zawodową i społeczną dla osób mogą prowadzić kluby integracji społecznej organizujące działania o charakterze terapeutycznym, zatrudnieniowym i samopomocowym. Są to jednostki organizacyjne, których celem jest realizowanie działań umożliwiających udzielenie indywidualnym osobom oraz ich rodzinom pomocy: w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania, miejscu pobytu lub w miejscu pracy oraz w podniesieniu kwalifikacji zawodowych. W klubach można organizować i prowadzić w szczególności:

- programy zatrudnienia tymczasowego mające na celu: pomoc w znalezieniu pracy na czas określony lub na czas wykonania określonej pracy, w pełnym lub niepełnym wymiarze czasu pracy, u pracodawców, wykonywania usług na podstawie umów cywilnoprawnych oraz przygotowanie do podjęcia zatrudnienia;
- poradnictwo prawne;
- działalność samopomocową w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych (DzU z 2003, nr 122, poz. 1143, art. 18).

Wśród podstawowych form działania klubów można wymienić: grupy samopomocowe, wsparcia i terapeutyczne; poradnictwo psychologiczne; szkolenia; doradztwo zawodowe; wolontariat, wymianę usług; spółdzielnie socjalne; roboty publiczne; prace interwencyjne oraz staże. Do głównych celów działania tego typu jednostek można zaliczyć m.in. następujące:

- Ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego, reintegrację społeczną i zawodową wykluczonych;
- Edukację i samokształcenie uczestników, nabywanie nowych umiejętności;
- Kształtowanie umiejętności w zakresie kompetencji społecznych;
- Budowanie poczucia odpowiedzialności i obowiązkowości poprzez regularny udział w zajęciach grupy warsztatowej;
- Propagowanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego;
- Kształtowanie postawy samodzielności w poszukiwaniu zatrudnienia oraz poruszania się po rynku pracy;
- Rozpoznawanie możliwości zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, udzielanie informacji osobom bezrobotnym o możliwościach zatrudnienia, uzyskania lub uzupełnienia kwalifikacji;
- Propagowanie działań wolontarystycznych, obywatelskich oraz idei spółdzielni socjalnych;
- Inicjowanie grup samopomocowych, udzielanie wsparcia samoorganizującym się grupom osób o podobnych problemach życiowych;
- Kształtowanie lub zwiększanie aktywności społecznej.

Kluby integracji społecznej są tworzone po to, aby osoby mające podobne problemy ze społecznym funkcjonowaniem, podobne doświadczenia i zainteresowania, mogły wspierać się wzajemnie, radzić sobie wspólnie ze swoimi problemami w ramach grup samopomocowych. Centra i kluby integracji społecznej powinny w praktyce pełnić komplementarne funkcje w systemie reintegracji społecznej i zawodowej. Rzeczywista działalność tych jednostek jest jednak bezpośrednio związana z aktywnym i innowacyjnym działaniem samorządów i organizacji trzeciego sektora³.

Podsumowanie

Oddziaływania edukacyjne mogą być realizowane we współpracy ze specjalizującymi się w tych zagadnieniach instytucjami i firmami. Zdaniem P. Olecha „(...) skuteczniejsze są, np. szkolenia realizowane poza placówką i przez wyspecjalizowane organizacje czy firmy. Powodują one większy prestiż i mniej uzależniają od bieżącej pomocy jednej organizacji. Problem tkwi w tym, że większość organizacji szkoleniowych nie ma doświadczenia w edukacji osób wykluczonych (...)” (P. Olech, 2006, r. 26). Prowadzenie edukacji osób bezdomnych wymaga zatem precyzyjnego dostosowania procesu dydaktycznego do zasobów i ograniczeń tej grupy osób. Niski stopień socjalizacji oraz poziom edukacji i kwalifikacji zawodowych, a także ich niedostosowanie do wymagań współczesnego rynku pracy, stanowi poważną przeszkodę w procesie reintegracji osób bezdomnych. Inicjowanie i wprowadzanie nowatorskich programów czy rozwiązań stwarza zatem realne szanse właściwego przebiegu procesu wychodzenia z bezdomności.

Literatura:

- Agenda Bezdomności. *Projekt Agenda Bezdomności – Standard Aktywnego Powrotu na Rynek Pracy*. www.ab.org.pl z dnia 21. 01. 2008 r.
- DEBSKA, A.: 2006. *Asystowanie osobie bezdomnej i zagrożonej bezdomnością – spojrzenie z perspektywy trzech miesięcy wdrażania standardu*. „Biuletyn Partnerstwa” č. 3, s. 13-15. www.ab.org.pl z dnia 6. 09. 2007 r.
- Departament Pomocy i Integracji Społecznej Ministerstwa Polityki Społecznej. 2004. *Zatrudnienie socjalne: Informacja o regulacjach prawnych oraz standardy usług świadczonych przez Centra Integracji Społecznej*. Warszawa. www.mpips.gov.pl z dnia 1. 04. 2005 r.
- KORAL, J.: 2004. *Etyczno-społeczne aspekty bezrobocia w świetle doświadczeń polskich*. 1. wyd, Warszawa : Akces, 239 s. ISBN 83-87520-62-4.
- KORAL, J.: 1997. *Bezdomność*. „Roczniki Naukowe Caritas” č. 1. Eds.: T. Kamiński, W. Łazewski, H. Skorowski. 1. wyd, Warszawa : Pro Caritate, s. 7-9. ISBN 83-909654-0-2.
- KOT, J.: 2008. *Kompleksowy system wsparcia na podłożu metody towarzyszenia*. In: *Wprowadzić na prostą. Innowacyjne metody aktywizacji społecznej i zawodowej na przykładzie*

³ Monitoring działania centrów integracji społecznej był prowadzony w pięciu placówkach na terenie Polski. Pozwolił na poznanie barier w działalności centrów oraz sformułowanie szeregu wniosków dotyczących ich funkcjonowania i odniesieniu do wprowadzonej w 2003 roku ustawy o zatrudnieniu socjalnym (E. Leś, S. Nałęcz. 2005).

- wdrażania modelu lokalnej sieci wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Eds.: A. Wiktorska-Święcka. 1. wyd, Wrocław : Atut, s.149-168. ISBN 978-83-7432-345-1.
- LEŚ, E., NAŁĘCZ, S.: 2005. *Raport z monitoringu działania Centrów Integracji Społecznej – 1,5 roku po uchwaleniu ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Na podstawie badań przeprowadzonych przez Pracownię Badań Organizacji Non-profit w Instytucie Studiów Politycznych PAN finansowanych przez Ministerstwo Polityki Społecznej.* Warszawa. 34 s. www.mpips.gov.pl z dnia 24. 09. 2007 r.
- MIERZWA, J.: 2007. *Postawy religijno-społeczne słuchaczy Ludowego Uniwersytetu Katolickiego Archidiecezji Przemyskiej. Studium socjologiczne.* 1. wyd, Rzeszów : WSD, 381 s. ISBN 978-83-7472-052-6.
- OLECH, P.: 2006. *Aktywizacja zawodowa osób bezdomnych.* Warszawa : FISE, 38 s. www.bezrobocie.org.pl z dnia 21. 01. 2007 r.
- PRZYMEŃSKI, A.: 2001. *Bezdomność jako kwestia społeczna w Polsce współczesnej.* 1. wyd, Poznań : AE, 281 s. ISBN 83-88760-04-1.
- SŁOWIK, S.: 2006. *Szkolenia. StaSe. „Agenda Bezdomności. Biuletyn Partnerstwa Centrum Reintegracji Społecznej i Zawodowej”*, s. 10-12. www.ab.org.pl z dnia 6. 09. 2007 r.
- SŁOWIK, S.: 2007. *Problemy aktywizacji zawodowej i zatrudnienia osób bezdomnych.* In. *Bezrobocie jako problem bezdomnych polskich.* Eds.: A. Duracz-Walczak. 1. wyd, Warszawa : FISE, s. 35-42. ISBN 978-83-85928-50-8.
- Stowarzyszenie Szkoła Barki im. H. Ch. Kofoeda. www.cisskolabarki.org.pl z dnia 25. 07. 2008 r.
- SZLUZ, B.: 2008. *Streetworking w pracy socjalnej z osobami bezdomnymi.* „Społeczeństwo i Rodzina” č. 17. 1. wyd, Stalowa Wola : KUL, s. 51-62. ISSN 1734-6614.
- UBERMAN, M.: 2008. *Wychowanie przez pracę dla wartości transhistorycznych.* In. *Wybrane problemy pedagogiki pracy w aspekcie przygotowania do zatrudnienia.* Eds.: R. Gerlach, A. Kulpa-Puczyńska, R. Tomaszewska-Lipiec. 1. wyd, Bydgoszcz : UKW, s. 94-101. ISBN 978-83-7096-656-0.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (DzU z 2003, nr 122, poz. 1143).
- K. WÓDZ.: 2008. *Jak pomagać bezdomnym? Uwagi na marginesie metody towarzyszenia.* In. *Wyprowadzić na prostą. Innowacyjne metody aktywizacji społecznej i zawodowej na przykładzie wdrażania modelu lokalnej sieci wsparcia osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością.* Eds.: A. Wiktorska-Święcka. 1. wyd, Wrocław : Atut, s. 35-66. ISBN 978-83-7432-345-1.
- ZALEWSKA, B.: 2005. *Raporty z badań nad bezdomnością w Polsce.* In. D. Zalewska, M. Oliwa-Ciesielska, I. Szczepaniak-Wiecha, S. Grzegorski. *Formy pomocy bezdomnym. Analiza ułatwień i ograniczeń problemu.* 1. wyd, Warszawa : IRSS, s. 75-103. ISBN 83-89665-00-X.

Dr. Beata Szluz

Uniwersytet Rzeszowski
ul. Ks. J. Jałowego 24
35-959 Rzeszów
Polska

@ bszluz@poczta.fm;

@ bszluz@univ.rzeszow.pl

